

Fframwaith Cynllunio

Addysg Ariannol 11-19 oed

Gwario, cynilo, rhoi, cael?

Beth bynnag rydym ni'n ei wneud ag arian, mae angen i ni ei reoli'n dda. Mae rhaglen drawsgwricwlaidd, gynlluniedig o addysg ariannol, yn gallu helpu rhoi'r hyder, y sgiliau a'r wybodaeth sydd eu hangen ar bobl ifanc i reoli eu harian, nawr ac yn y dyfodol.

Rydym ni wedi darganfod bod plant, ar gyfartaledd, yn dechrau cael arian poced pan fyddan nhw'n saith oed, yn berchen ar eu ffôn symudol eu hunain pan fyddant yn wyth oed, ac yn prynu eitemau ar-lein yn 10 oed, a bod un o bob pump o blant wedi defnyddio cerdyn credyd neu gerdyn debyd eu rhieni neu'u brodyr/chwirydd hyn i brynu'r eitemau hyn.

Gallant agor cyfrif banc a chael cerdyn debyd yn 11 oed. Pan fyddan nhw'n 18 oed, gallant wneud cais am gerdyn credyd neu fenthyciad, a chyn iddynt adael yr ysgol, rhaid iddyn nhw wneud penderfyniadau tyngedfennol am swyddi, benthyciadau myfyrwyr, a byw yn annibynnol.

Mae'r angen i bobl ifanc ddatblygu'r sgiliau i ennill eu harian, a gofalu am eu harian, yn gryfach nag erioed.

Y Fframwaith Cynllunio 11-19

Nod y fframwaith hwn yw cefnogi cynllunio, addysgu a dilyniant addysg ariannol trwy nodi meysydd allweddol gwybodaeth, sgiliau ac agweddau ariannol, ar draws pedair thema graidd, sef:

- sut i reoli arian;
- bod yn ddefnyddiwr beirniadol;
- rheoli risgiau ac emosiynau yn gysylltiedig ag arian;
- deall rôl bwysig arian yn ein bywydau.

Mae'r fframwaith wedi'i gynllunio i'ch helpu i gyflwyno addysg ariannol yn hyblyg ar draws eich cwricwlwm. Nid yw wedi'i fwriadu i'w ddefnyddio'n llym. Mae gosod yr ystodau oedran ochr wrth ochr yn dangos dilyniant o 11-19 oed. Fodd bynnag, gallai fod angen i chi ddefnyddio syniadau o oedranau eraill yn dibynnu ar anghenion eich myfyrwyr.

Mae Fframwaith Cynllunio 3-11 hefyd, sydd wedi'i gynllunio yn yr un ffordd yn union â'r fframwaith 11-19 hwn, ac fe'i defnyddir mewn ffyrdd tebyg iawn gyda phobl ifanc 11 oed ac yn iau.

Ein gweledigaeth yw cynorthwyo ysgolion ag ymgorffori addysg ariannol o ansawdd uchel yn eu haddysgu a'u dysgu, gan felly wneud newid cadarnhaol i blant a phobl ifanc mewn ffordd gynaliadwy.

Ceir mwy o wybodaeth dros y dudalen am sut gellir defnyddio'r fframwaith hwn, a rhai o'r gwasanaethau sydd ar gael i helpu i chi gynllunio a chyflwyno addysg ariannol mewn ffordd effeithiol a difyr.

Gallwch chi lawrlwytho'r Fframweithiau Addysg Ariannol yn www.young-money.org.uk/frameworks

Sut i ddefnyddio'r fframwaith hwn

Gellir defnyddio'r Fframwaith Cynllunio 11-19 mewn nifer o ffyrdd, er enghraifft i:

- **Gael amcan o fannau cychwyn myfyrwyr ar gyfer addysg ariannol.**

Mae defnyddio'r testunau o'r fframwaith i gyflwyno gweithgarwch llais y myfyriwr yn ffordd effeithiol iawn o gael amcan o'u mannau cychwyn ar gyfer addysg ariannol. Gellir defnyddio deilliannau llais y myfyriwr ochr yn ochr â mewnbwn athrawon i ddatblygu rhaglen gydlynus o addysg ariannol sy'n diwallu anghenion myfyrwyr ar draws pob grŵp blwyddyn yn y ffordd orau.

- **Nodi deilliannau dysgu ar gyfer gwersi a chynlluniau gwaith.**

Mae'r fframwaith yn darparu amcanion dysgu priodol, yn gysylltiedig ag oedran, y gellir eu trosglwyddo'n uniongyrchol neu'u diwygio i weddu i'ch anghenion. Mae mesur p'un a yw myfyrwyr wedi bodloni'r deilliannau dysgu erbyn diwedd gwers yn gallu ffurfio rhan o'ch strategaeth asesu hefyd.

- **Mapio'r ddarpariaeth bresennol a nodi bylchau.**

Os ydych chi'n cyflwyno addysg ariannol am y tro cyntaf neu eisiau cael darlun cywir o ble caiff ei chyflwyno yn eich ysgol, gellir defnyddio'r fframwaith fel offeryn archwilio. Gellir defnyddio'r Fframwaith Cynllunio i nodi ble caiff addysg ariannol bresennol ei chyflwyno, a gellid ei choladu mewn un fframwaith, gan roi 'cipolwg' defnyddiol ar ddarpariaeth bresennol eich ysgol.

- **Cynllunio ar gyfer dilyniant rhwng oeddrannau a chyfnodau allweddol.**

Mae'r fframwaith yn darparu trosolwg cyfunol o addysg ariannol yn y sector uwchradd, ac mae hyn yn helpu sicrhau bod dilyniant yn yr addysg ariannol yn cael ei gyflwyno o un grŵp blwyddyn i'r nesaf.

Wrth ystyried man cychwyn, oedran a gallu eich myfyrwyr, efallai y byddwch yn dymuno edrych ar y Fframwaith Cynllunio 3-11 hefyd.

Fframwaith Cynllunio **Addysg Ariannol 11–19 oed**

11-14 oed

Sut i reoli arian

GWAITH PAPUR ARIANNOL A CHYLLIDEBU		
Rydw i’n gwybod ystyr y wybodaeth ariannol bwysicaf sy’n cael ei chynnwys mewn gwaith papur swyddogol fel cyfriflenni banc, slipiau cyflog a biliau cyfleustod.	Rydw i’n gallu dehongli gwybodaeth sy’n cael ei chynnwys mewn gwaith papur ariannol, a’i defnyddio i gynllunio, gosod, rheoli, olrhain ac addasu cyllidebau personol cynyddol gymhleth.	Rydw i’n deall bod angen i fi gymryd rheolaeth o’m harian ac addasu fy nghyllideb os bydd fy amgylchiadau personol neu ariannol yn newid, neu os bydd ffactorau sy’n effeithio ar bawb yn newid, e.e. economi, cyfraddau llog.
CYNILO A CHAEL BENTHYG ARIAN		
Rydw i’n gwybod bod dau ystyr i’r term ‘credyd’; ar gerdyn credyd, mae’n golygu cael benthyg arian (dyled), ond mae cyfrif ‘mewn credyd’ yn golygu bod arian ynddo ar gael i’w wario.	Rydw i’n gallu adnabod sefyllfaoedd lle mae ffurfiau o gynilo a chael benthyg (e.e. cardiau credyd, benthyciadau) yn ddewisiadau addas.	Rydw i’n deall bod benthyca wedi’i gynllunio a benthyca heb ei gynllunio yn wahanol fathau o ddyled, y gall fod modd rheoli dyled neu beidio â rheoli dyled, a bod gen i gyfrifoldeb i wirio manylion unrhyw drefniadau benthyca y gallwn i eu gwneud.

Bod yn ddefnyddiwr beirniadol

HYSBYSEBION, PWYSAU GAN GYFOEDION A'R CYFRYNGAU		
Rydw i’n gwybod am rai ffyrdd gwahanol y gallai cwmnïau ac unigolion geisio dylanwadu ar fy nghynilo a’m gwario.	Rydw i’n gallu dangos ffyrdd o ymrwrthod â phwysau annymunol i gynilo neu wario fy arian yn annoeth.	Rydw i’n cydnabod y gall bod yn ddefnyddiwr beirniadol fy helpu i wneud dewisiadau cyfrifol am gynilo a gwario, ac y gallai fy newisiadau effeithio ar bobl eraill.
GWNEUD PENDERFYNIADAU ARIANNOL		
Rydw i’n gwybod bod gwahanol ffyrdd o gyfrifo gwerth am arian ac mai un ffactor yn unig yw pris.	Rydw i’n gallu cymharu cost a manteision cyffredinol amrywiaeth o nwyddau a gwasanaethau trwy siopa o gwmpas a defnyddio cyfrifiadau yn y pen, offer TG a gwefannau cymharu.	Rydw i’n deall y gallai fy nghysyniad o werth am arian gael ei effeithio gan fy ffafriaethau a’m hagweddau personol at ffactorau fel prynu’n lleol, masnach deg a masnachu moesegol.
CYNHYRCHION ARIANNOL		
Rydw i’n gwybod am rai o’r cynhyrchion ariannol sydd / a fydd ar gael i fi fel defnyddiwr, e.e. yswiriant, gwarantau, cyfrifon banc, ac rydw i’n gallu darllen a deall pwysigrwydd ‘print bach’.	Rydw i’n gwybod sut i gyfrifo pa gynhyrchion ariannol sydd orau ar gyfer fy anghenion a’m hamgylchiadau, a rhai pobl eraill, e.e. trwy ystyried cyfraddau llog, gallu mynd at fy arian, nodweddion cyfrif, ac ati.	Rydw i’n cydnabod bod angen gwneud dewisiadau gwybodus am gynhyrchion ariannol, ac yn gwybod y gallai fod angen i mi geisio cymorth a chynghor i wneud hynny weithiau.

Rheoli risgiau ac emosiynau yn gysylltiedig ag arian

TWYLL A DWYN HUNANIAETH		
Rydw i’n gwybod sut i adnabod ac osgoi sefyllfaoedd sydd o bosibl yn dwyllodrus wrth ddelio â’m harian, gan gynnwys sut i ddiogelu fy rhif PIN / cyfrineiriau, a chadw manylion fy ngherdyn a’m hunaniaeth arlein yn ddiogel.	Rydw i’n gallu cymryd y camau angenrheidiol tuag at ddiogelu fy arian / hunaniaeth wrth ymgymryd â thrafodiadau ariannol, gan gynnwys yn electronig.	Rydw i’n deall yr effaith emosiynol ac ariannol y gall bod yn ddioddefwr twyll neu ddwyn hunaniaeth ei chael ar fy mywyd i, a bywydau dioddefwyr eraill.
RISG A GWOBR		
Rydw i’n gwybod bod cynilo a buddsoddi arian yn gallu cynyddu ei werth, a bod risgiau yn gysylltiedig â’r gwobrau hyn.	Rydw i’n gallu disgrifio’r berthynas rhwng risg a gwobr mewn gwahanol gyd-destunau ariannol, e.e. cynilo, cael benthyg arian a gamblo, a sut gallai fy emosiynau ysgogi fy mhenderfyniadau ariannol.	Rydw i’n deall y gallai penderfyniadau gwael am arian (yn enwedig wrth gael benthyg arian) arwain at straen a gorbryder, a allai gyfrannu at broblemau â’m hiechyd a’m lles yn fy mherthnasoedd.
GWAHANOL FATHAU O YSWIRIANT		
Rydw i’n gwybod fy mod i’n gallu prynu yswiriant i roi amddiffyniad ariannol i fi rhag gwahanol fathau o risg.	Rydw i’n gallu disgrifio pam mae yswiriant yn bwysig, a nodi sefyllfaoedd lle gallai fod angen gwahanol fathau o yswiriant arnaf i.	Rydw i’n sylweddoli fy mod i’n gyfrifol am ganlyniadau ariannol ac emosiynol peidio â chael yswiriant os bydd pethau’n mynd o chwith.

Deall rôl bwysig arian yn ein bywydau

CYSYLLTIADAU RHWNG Y BYD GWAITH A LLES ECONOMAIDD YN Y DYFODOL		
Rydw i’n gwybod am y cysylltiad posibl rhwng cymwysterau ac enillion a sut gallai hynny effeithio ar yr hyn y gallwn i gael fel cyflog mewn gwahanol swyddi neu yrfaoedd.	Rydw i’n gallu esbonio beth fydd rôl gwaith o ran diwallu’r hyn sydd ei angen a’i eisiau arnaf i yn y dyfodol, sut bydd bod yn annibynnol yn ariannol yn cyfrannu at fy lles cyffredinol, a sut gallai fy mlaenoriaethau fod yn wahanol i rai pobl eraill.	Rydw i’n sylweddoli y bydd goblygiadau ariannol i’r dewisiadau rydw i’n eu gwneud am fy ngyrfa a’m bywyd personol, e.e. byw yn annibynnol, parhau mewn addysg, bod yn gyflogedig neu’n hunangyflogedig.
CYLLID PERSONOL A GWARIANT CYHOEDDUS		
Rydw i’n gwybod bod y llywodraeth yn casglu arian trwy drethi ac yn ei ddefnyddio er budd y gymuned ehangach, e.e. trwy fudd-daliadau a chymorth i elusennau.	Rydw i’n gallu disgrifio pam mae angen trethi, gwariant cyhoeddus a chymorth i bobl eraill.	Rydw i’n deall yr hawliau a’r cyfrifoldebau sy’n gysylltiedig â chyfrannu’n ariannol at y gymdeithas.
BUDDSODDI YN FY NYFODOL		
Rydw i’n gwybod fy mod i’n gallu cynilo neu fuddsoddi fy arian yn y tymor byr i ddarparu ar gyfer yr hyn fydd ei angen a’i eisiau arnaf i yn y dyfodol (tymor hwy).	Rydw i’n gallu disgrifio manteision cynilo’n rheolaidd yn y tymor hir, e.e. amddiffyn yn erbyn digwyddiadau annisgwyl fel diweithdra, i ariannu fy ffordd o fyw yn y dyfodol.	Rydw i’n deall fy mod i’n gyfrifol am fy niogelwch ariannol yn y dyfodol, ac yn gallu gwella fy sefyllfa ariannol fy hun trwy’r dewisiadau rydw i’n eu gwneud.

GEIRFA:
Credyd (dyled), cerdyn credyd, cerdyn debyd, trafodiad, twyll, dwyn hunaniaeth, yswiriant, gwarantedig, bil cyfleustod, slip cyflog, masnach deg, masnachu moesegol, economi leol, print bach, cyngor ariannol, gwefannau cymharu, risg, enillion, gwobr, buddsoddi, gamblo, cyllideb bersonol, lles economaidd, gwariant cyhoeddus, trethi, cyflogaeth/diweithdra, diogelwch ariannol, lles, budd-daliadau.

14-16 oed

Sut i reoli arian

CYNLLUNIO A CHYLLIDEBU		
Rydw i’n gwybod am amrywiaeth o ffyrdd i gynllunio a chadw golwg ar fy nghyllid, e.e. bancio ar-lein a bancio ar ddyfais symudol, debydau uniongyrchol, archebion sefydlog, cardiau wedi’u rhagdalw, trosglwyddiadau electronig, cyfriflenni, biliau, cyllidebau.	Rydw i’n gallu cynllunio a chyllidebu ar gyfer cynilo a gwario ar hyn o bryd ac yn y dyfodol, a dangos fy mod i’n gallu defnyddio dull rhagweithiol o reoli fy arian i olrhain fy nghyllid ac addasu fy nghynlluniau os bydd fy amgylchiadau’n newid.	Rydw i’n deall rôl bwysig cyllidebu mewn cynilo ar gyfer argyfyngau annisgwyl, fel mynd yn ddi-waith, ac ar gyfer eitemau nad ydw i’n gallu fforddio eu prynu nawr.
CYNILO A BENTHYCA WEDI’I GYNLLUNIO		
Rydw i’n gwybod pa sefyllfaoedd y gallai fod angen cynilo wedi’i gynllunio a benthycu wedi’i gynllunio ar eu cyfer, ac y bydd cyfraddau llog a’r hamgylchiadau personol ac ariannol yn effeithio ar fy newisiadau.	Rydw i’n gallu cyfrifo, gwerthuso a dewis y cynlluniau cynilo mwyaf priodol a’r trefniadau mwyaf priodol ar gyfer cael benthycu arian ar gyfer fy amgylchiadau personol ac ariannol.	Rydw i’n deall pam mae cynllunio a threfnu ar gyfer cynilo a chael benthycu arian dros gyfnodau estynedig yn gallu bod yn gyfyngau defnyddiol wrth reoli fy arian yn effeithiol, e.e. ar gyfer pryniannau mwy.

Bod yn ddefnyddiwr beirniadol

HAWLIAU A CHYFRIFOLDEBAU DEFNYDDIWR		
Rydw i’n gwybod rhai o’r hawliau a’r cyfrifoldebau fel defnyddiwr nwyddau a gwasanaethau.	Rydw i’n gallu disgrifio sut gallaf i arfer fy hawliau a’r cyfrifoldebau fel defnyddiwr nwyddau a gwasanaethau.	Rydw i’n deall bod pobl sy’n gwerthu nwyddau a gwasanaethau, gan gynnwys rhai ariannol, yn gwneud hynny er mwyn gwneud arian, a bod gen i gyfrifoldeb i fod mor wybodus ag y gallaf i cyn gwneud dewisiadau, e.e. trwy ddadansoddi’r print bach mewn cytundebau, neu drwy ddefnyddio gwefannau cymharu.
DEFNYDDIO GWYBODAETH A CHYNGOR I WNEUD PENDERFYNIADAU ARIANNOL		
Rydw i’n gwybod rhai o’r termau ariannol y mae angen i mi eu deall i gyfrifo gwerth am arian, gan gynnwys APR/AER a thelerau talu, rhai a ddefnyddir mewn contractau ariannol, a rhai lleoedd y gallaf i fynd i gael cyngor ariannol.	Rydw i’n gallu disgrifio gwahanol ffynonellau o gyngor ariannol, e.e. banciau, Cyngor Ar Bopeth, ymgynghorwyr ariannol annibynnol, gan gynnwys sut gallen nhw fod yn wahanol o ran annibyniaeth a dibynadwyedd.	Rydw i’n deall manteision siarad yn agored am fy arian er mwyn cael cymorth a chynghor am fy mhenderfyniadau ariannol a’r hawliau a’r cyfrifoldebau fel defnyddiwr.
CYMHARU CYNHYRCHION ARIANNOL		
Rydw i’n gwybod am ystod o gynhyrchion ariannol sy’n gweddu i wahanol anghenion ac amgylchiadau (gan gynnwys y rheiny ar gyfer gwahanol ddiwylliannau), a bod sefydliadau ariannol yn ceisio gwneud arian o’r cynhyrchion hyn.	Rydw i’n gallu gwneud cymariaethau uniongyrchol rhwng cynhyrchion ariannol, gan gynnwys cyfraddau llog a thelerau talu, a gwneud penderfyniadau gwybodus yn seiliedig ar fy anghenion i, neu anghenion pobl eraill.	Rydw i’n sylweddoli nad oes unrhyw ateb cywir wrth ddewis cynnyrch ariannol; mae’n dibynnu ar amgylchiadau, ffafriaethau, gwerthoedd ac agweddau unigolyn.

Rheoli risgiau ac emosiynau yn gysylltiedig ag arian

OSGOI TWYLL A DWYN HUNANIAETH		
Rydw i’n deall pa gamau i’w cymryd os byddaf i’n ddioddefwr twyll ariannol neu ddwyn hunaniaeth.	Rydw i’n gallu esbonio sut i wneud trafodiadau ariannol diogel, gan gynnwys rhai electronig, a sut i leihau risgiau, er enghraifft trwy olrhain a gwirio trafodiadau.	Rydw i’n deall bod angen sicrhau bod fy holl drafodiadau ariannol yn ddiogel er fy lles fy hun, ac mai fi sy’n gyfrifol am ddiogelwch fy ngwybodaeth bersonol ac ariannol.
RHEOLI RISG		
Rydw i’n gwybod bod cymryd risgiau ariannol yn gallu arwain at ddeilliannau cadarnhaol a negyddol, ac y gallai lefel y risg rydw i’n fodlon ei chymryd i ennill gwobrau ariannol fod yn wahanol i lefel risg pobl eraill.	Rydw i’n gallu asesu a rheoli gwahanol fathau o risg a gwobr ariannol, e.e. gwahanol ffurfiau o gael benthycu arian, buddsoddi, gambo.	Rydw i’n deall y gallai methu asesu a rheoli risg arwain at ganlyniadau sy’n effeithio ar fy nyfodol ariannol a’r lles cymdeithasol ac emosiynol, e.e. methdlu, allgáu ariannol.
YSWIRIO YN ERBYN RISG		
Rydw i’n gwybod bod rhai mathau o yswiriant yn ofyniad cyfreithiol a bod rhai eraill yn wirfoddol.	Rydw i’n gallu asesu’r gwahanol fathau o yswiriant a allai fod ei angen arnaf i, a phobl eraill, mewn amrywiaeth o amgylchiadau, e.e. yswiriant car, yswiriant bywyd.	Rydw i’n sylweddoli y gall yswiriant fod â rhan mewn cynnal fy niogelwch ariannol i, a diogelwch ariannol pobl eraill o’r cwrpas, a sut gall agweddau tuag at risg newid dros oes gyfan.

Deall rôl bwysig arian yn ein bywydau

GWAITH, INCWM A DIDYNIADAU		
Rydw i’n gwybod y gwahaniaeth rhwng cyflog gros a chyflog net, ac am wybodaeth bwysig sy’n cael ei chynnwys ar slip cyflog, ac rydw i’n gwybod y gallai fod budd-daliadau lles a lwfansau ar gael i mi.	Rydw i’n gallu amcangyfrif a chyfrifo cyflog i fynd adref ag ef ar gyfer gwahanol alwedigaethau, ac ar gyfer pobl mewn gwahanol amgylchiadau, gan gynnwys didyniadau fel treth incwm ac Yswiriant Gwladol.	Rydw i’n deall pwysigrwydd gwirio fy slip cyflog a sicrhau bod didyniadau yn gywir, a darganfod pa fudd-daliadau lles a allai fod ar gael i mi mewn rhai amgylchiadau, e.e. os byddaf i’n sâl, yn ddi-waith neu’n chwilio am waith.
PERTHYNAS RHWNG CYLLID PERSONOL A DINASYDDIAETH ECONOMAIDD		
Rydw i’n gwybod am y gwahanol drethi y mae’n rhaid i mi eu talu nawr ac yn y dyfodol, ac am rai o’r ffyrdd y caiff yr arian hwn ei ddefnyddio gan y llywodraeth trwy wariant cyhoeddus.	Rydw i’n gallu esbonio sut mae trethi a gwariant cyhoeddus yn effeithio arnaf i, a sut gallaf i gael dweud fy nweud am y modd y caiff trethi eu codi a’u gwario gan lywodraeth leol a llywodraeth genedlaethol, e.e. pleidleisio, ymgychu.	Rydw i’n deall sut gall fy nghyllid personol a gwariant cyhoeddus gael eu heffeithio’n gadarnhaol ac yn negyddol gan economi’r DU a’r economi fydeang.
CYNLLUNIO ARIANNOL YN Y TYMOR HIR		
Rydw i’n gwybod bod gwahanol ffyrdd o gynilo ar gyfer y tymor hir ac ar gyfer fy ymddeoliad, a’r ffeithiau allweddol am gyfrannu at bensiwn, ac elwa arno, gan gynnwys trwy gyfraniadau Yswiriant Gwladol.	Rydw i’n gallu defnyddio fy sgiliau fel defnyddiwr beirniadol i gymharu gwahanol ddewisiadau ar gyfer cynilo yn y tymor hir, gan gynnwys pensiynau, y gallai fod eu hangen arnaf i a phobl eraill yn y dyfodol.	Rydw i’n deall y canlyniadau yn ddiweddarach yn fy mywyd os nad ydw i’n gwneud cynlluniau ariannol yn y tymor hir pan rydw i’n ifanc, gan gynnwys y berthynas rhwng cyfraniadau Yswiriant Gwladol a phensiwn y wladwriaeth.

GEIRFA:
Debyd uniongyrchol, archeb sefydlog, cerdyn wedi’i ragdalw, cyfrif cyfredol, bancio ar-lein, bancio ar ddyfais symudol, gorddrafft, APR/AER, contract, statws credyd, cyngor ariannol, cyngor ar ddyled, telerau talu, cyfraddau llog, benthyciad tymor byr, benthyciad banc, benthyciwr arian didrwydded, methdlu, stociau a chyfranddaliadau, economi, cyflog gros a net, TAW, Yswiriant Gwladol, cynllunio ariannol, ymddeoliad, pensiwn.

16-19 oed

Sut i reoli arian

CYNLLUNIO ARIANNOL A CHYLLIDEBU		
Rydw i’n gwybod sut i reoli fy nghyllideb bersonol (gan ystyried biliau aelwyd) wrth i mi gynllunio ar gyfer byw yn annibynnol, dechrau gwaith, neu barhau mewn addysg neu hyfforddiant, a sut i wneud addasiadau ariannol os bydd fy amgylchiadau’n newid.	Rydw i wedi fy nghymhell i barhau â rheolaeth dros fy arian ac yn gallu dangos sut i gadw golwg ar fy ymrwymadau ariannol (e.e. taliadau) trwy rybuddion testun gan fy manc, apiau a chynhyrchion ar-lein / electronig eraill.	Rydw i’n barod i newid y ffordd rydw i’n rheoli fy arian i ymateb i ddigwyddiadau allweddol yn fy mywyd (digwyddiadau wedi’u cynllunio, a digwyddiadau annisgwyl).
TALU, CAEL BENTHYG ARIAN A CHYNILO		
Rydw i’n gwybod am wahanol ffyrdd o gynhyrchu incwm i dalu fy nhreuliau byw, ac am wahanol ddewisiadau o ran cynilo a chael benthyg arian.	Rydw i’n gallu dewis y ffordd / ffyrdd mwyaf addas o dalu am fy nhreuliau byw, ac yn gallu dewis y ffurfiau gorau o gynilo a chael benthyg arian sy’n diwallu fy anghenion.	Rydw i’n deall pam mae’n bwysig cynllunio ymlaen llaw a defnyddio cynilo a benthyca yn ofalus i reoli fy arian yn effeithiol er mwyn cyflawni fy nodau yn y tymor byr ac yn y tymor hir.

Bod yn ddefnyddiwr beirniadol

CYMYRD CYFRIFOLDEB		
Rydw i’n gwybod bod yna ffyrdd o gadw fy hun yn wybodus am y newid yn natur cynhyrchion ariannol a’m statws ariannol presennol fy hun, e.e. monitro fy adroddiad credyd, cyngor ariannol annibynnol.	Rydw i’n gallu sylweddoli bod ystod eang o gynhyrchion ariannol sy’n darparu ar gyfer gwahanol anghenion, ac y dylwn i geisio’r rhai sy’n briodol i mi.	Rydw i’n deall y dylwn i ymchwilio a chael dealltwriaeth lawn o’r telerau a’r amodau ar gyfer unrhyw gontract neu gytundeb ariannol cyn ymrwymo iddo.
CEISIO CYNGOR ARIANNOL		
Rydw i’n gwybod sut, ble a phryd i geisio cyngor am fy amgylchiadau ariannol presennol ac yn y dyfodol.	Rydw i’n gallu dangos sut i fynd at, asesu a gwerthuso, gwahanol fathau o gyngor ariannol o ffynonellau fel banciau, Cyngor Ar Bopeth, ymgynghorwyr ariannol annibynnol.	Rydw i’n deall bod gwahaniaethau pwysig rhwng ffynonellau cyngor a gwybodaeth ariannol rheoleiddiedig ac anrheoleiddiedig, am ddim ac y telir amdanyn nhw, ac yn gallu myfyrio ar fanteision ac anfanteision pob un ohonynt.
DEWIS CYNHYRCHION ARIANNOL		
Rydw i’n gwybod pa gynhyrchion ariannol sydd eu hangen arnaf i nawr ac yn y dyfodol, e.e. cyfrifon banc, benthyciadau myfyrwyr, contractau ffôn symudol, cyfrifon cynilion, cynlluniau pensiwn, yswiriant.	Rydw i’n gallu dewis a chyfrifo costau a manteision y cynhyrchion ariannol sydd eu hangen arnaf i nawr, ac yn y dyfodol.	Rydw i’n deall mai fi sy’n gyfrifol am ganfod pa gynhyrchion ariannol sydd orau ar gyfer fy sefyllfa, neu geisio cyngor ariannol priodol i wneud hynny.

Rheoli risgiau ac emosiynau yn gysylltiedig ag arian

DIOGELU RHAG TWYLL A DWYN HUNANIAETH		
Rydw i’n gwybod am wahanol fathau o dwyll ariannol a dwyn hunaniaeth, fel gwe-rwydo, llais-rwydo a thwyll neges destun.	Rydw i’n gallu cael gwybodaeth reolaidd am y newid yn natur twyll ariannol a dwyn hunaniaeth, er mwyn i fi allu aros un cam ar y blaen.	Rydw i’n deall mai fi sy’n gyfrifol am amddiffyn fy hun rhag twyll ariannol a dwyn hunaniaeth, a’u heffaith ariannol ac emosiynol.
NODI A LLEIHAU RISGIAU ARIANNOL		
Rydw i’n gwybod os ydw i’n cymryd risgiau gydag arian, bod angen i fi reoli’r risgiau yn ofalus a bod yn barod ar gyfer unrhyw ganlyniadau negyddol, e.e. gamblo, buddsoddi, cael benthyg arian, peidio â chael yswiriant, sy’n effeithio ar fy sgôr credyd.	Rydw i’n gallu gwneud penderfyniadau gwybodus am risgiau ariannol, a disgrifio beth allai ddigwydd os bydd pethau’n mynd o chwith neu’n anodd eu rheoli, e.e. trwy gael benthyg arian neu gamblo, pwysu a mesur cost, tebygolrwydd ac effaith peidio â chael yswiriant.	Rydw i’n sylweddoli bod risgiau a themtasiynau ariannol yn gysylltiedig â’m bywyd bob dydd, a bod angen i mi gymryd cyfrifoldeb am eu rheoli.
CYMORTH ARIANNOL STATUDOL		
Rydw i’n gwybod bod nifer o ffyrdd y gall y gyfraith fy helpu i ddiogelu fy statws ariannol, e.e. y Cynllun Digolledu Gwasanaethau Ariannol, y Ddeddf Credyd Defnyddwyr, rheoliadau gwerthu o bell.	Rydw i’n gallu esbonio diben a swyddogaeth yr Isafswm Cyflog Cenedlaethol a’r Cyflog Byw Cenedlaethol.	Rydw i’n deall mai fi sydd â chyfrifoldeb am y penderfyniadau ariannol a wnaf, yn y pen draw, er bod cyrff statudol a allai fy helpu mewn rhai amgylchiadau, e.e. yr Awdurdod Ymddygiad Ariannol, yr Ombwdsmon Ariannol.

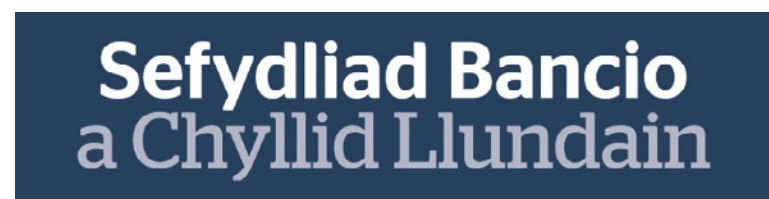
Deall rôl bwysig arian yn ein bywydau

CYSYLLTIADAU RHWNG GWAITH, DEWISIADAU BYWYD A CHYNLLUNIO ARIANNOL		
Rydw i’n gwybod am y berthynas bosibl rhwng addysg, hyfforddiant, swyddi ac incwm, a’u rôl yn fy helpu i gyflawni fy nodau personol ac ariannol, gan gynnwys rhai tymor hir fel ymddeol.	Rydw i’n gallu creu cynlluniau ariannol i’m helpu i fodloni fy nodau presennol ac yn y dyfodol, gan gynnwys pan na fyddaf i efallai’n gallu gweithio.	Rydw i’n deall rôl bwysig cynllunio ariannol i’m helpu i gyflawni fy nodau personol, ac y gallai dechrau pensiwn cyn gynted ag y bo modd fy helpu i fwynhau fy ymddeoliad.
CYSYLLTIADAU PERSONOL AC ECONOMAIDD Â’R BYD EHANGACH		
Rydw i’n gwybod y bydd angen i fi newid y ffordd rydw i’n rheoli arian i ymateb i newidiadau yn fy amgylchiadau personol ac ariannol, ac i newidiadau yn yr economi.	Rydw i’n gallu esbonio sut gall fy newisiadau ariannol gyfrannu at ddigwyddiadau yn yr economi leol, genedlaethol a byd-eang, a chael eu heffeithio ganddyn nhw, e.e. chwyddiant, dibrisio ac amrywiadau yn y gyfradd cyfnewid arian cyfred.	Rydw i’n deall rhai o oblygiadau cymdeithasol, moesegol ac amgylcheddol fy mhenderfyniadau ariannol, a’r rhai sy’n cael eu gwneud gan y llywodraeth, elusennau a busnesau.
Y CAMAU NESAF		
Rydw i’n gwybod bod nifer o lwybrau y gallaf i eu dilyn wedi i fi symud ymlaen o addysg statudol, e.e. cyflogaeth (gan gynnwys hunangyflogaeth), prentisiaethau, addysg uwch.	Rydw i’n gallu esbonio’r goblygiadau ariannol yn gysylltiedig â’r gwahanol lwybrau, e.e. yr Isafswm Cyflog Cenedlaethol, y Cyflog Byw Cenedlaethol, cofrestru awtomatig (Cynllun Pensiwn y Gweithle), cyfraniadau Yswiriant Gwladol, cyllid myfyrwyr.	Rydw i’n deall y gallai goblygiadau ariannol barhau i newid a datblygu wrth i fi symud trwy fy mywyd fel oedolyn, a bydd angen i fi ymateb iddyn nhw, ac addasu, yn unol â hynny.

GEIRFA:
Costau byw, ffurfiau o gael benthyg arian, ymrwymadau ariannol, rhent, landlord, tenant, morgais, addasiadau ariannol, statws ariannol, cyngor ariannol rheoleiddiedig ac anrheoleiddiedig, adroddiad credyd, llais-rwydo, twyll neges destun, rheoleiddio, ombwdsmon, benthyciad myfyrwyr, cynllun pensiwn, pensiwn y wladwriaeth, pensiwn personol, dim yswiriant, nodau ariannol, Isafswm Cyflog Cenedlaethol, Cyflog Byw Cenedlaethol.

Gweledigaeth Ar y Cyd

Hwn yw'r trydydd rhifyn o'r Fframweithiau Cynllunio Addysg Ariannol, ac am y tro cyntaf, maen nhw'n cael eu cyflwyno fel fframwaith ar y cyd a gefnogir gan bob aelod o'r Grŵp Gallu Ariannol Ieuencid (YFCG):

Caiiff holl aelodau'r YFCG eu cynnwys mewn datblygu gallu ariannol plant a phobl ifanc i gefnogi'r Strategaeth Gallu Ariannol ar gyfer y Deyrnas Unedig.

Sefydliad Bancio a Chyllid Llundain

Mae ystod o gymwysterau cyfatebol TGAU a Safon Uwch a ariennir yn llawn Sefydliad Bancio a Chyllid Llundain yn darparu addysg ariannol ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n creu effaith ac yn gynaliadwy, gan ddarparu sgiliau ariannol am oes.

Y Gwasanaeth Arian a Phensiynau

Mae'r Gwasanaeth Arian a Phensiynau (MaPS) yn gorff hyd braich y llywodraeth, a'i weledigaeth yw bod 'pawb yn gwneud y gorau o'u harian a'u pensiynau'. Mae MaPS yn arwain [Strategaeth y DU ar gyfer Lles Ariannol](#) sy'n cynnwys nod i sicrhau bod dwy filiwn yn fwy o blant a phobl ifanc yn cael addysg ariannol ystyrlon erbyn 2030.

The Money Charity

Elusen gallu ariannol y DU, sy'n cynnig Gweithdai Arian wyneb yn wyneb i ysgolion, cymorth i athrawon, gan gynnwys Pecynnau Adnodd Athrawon, a'r Llawlyfr Arian i Fyfyrrwyr (Student Money Manual), sef canllaw arddull cylchgrawn i reoli arian yn y brifysgol.

MyBnk

Mae hyfforddwyr arbenigol MyBnk yn cyflwyno amrywiaeth o raglenni llawn egni ac sy'n creu effaith i blant a phobl ifanc 7 – 25 oed, gan gwmpasu testunau sy'n datblygu arferion arian cadarnhaol trwy gynilo, cyllidebu a pharatoi ar gyfer byw yn annibynnol.

Young Money

Mae Young Money (rhan o Fenter yr Ifanc) yn ddarparwr gwybodaeth, adnoddau a hyfforddiant ymddiriedus a gwerthfawr i unrhyw un sy'n addysgu pobl ifanc ynghylch sut i reoli arian.

Y Gwasanaeth Cyngori Addysg Ariannol

– cyngor a chymorth am ddim am addysg ariannol

Mae ein Gwasanaeth Cyngori yma i gynnig cyngor ac arweiniad am ddim i unrhyw un sy'n addysgu plant a phobl ifanc am arian. Mae ymgynghorwyr addysg arbenigol yn defnyddio eu profiad i roi cyngor ac arweiniad ymarferol am unrhyw agwedd ar addysg ariannol, gan gynnwys defnyddio'r Fframweithiau Cynllunio hyn.

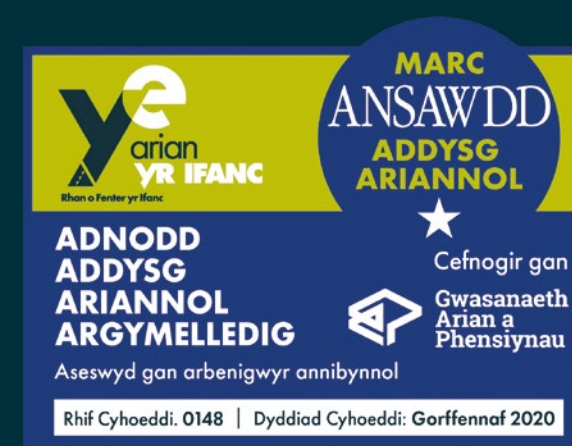
Mae ein gwybodaeth yn cwmpasu pob sector addysg, yn ogystal â phynciau arbenigol ac anghenion addysgol arbennig. Hefyd, gallwn ni gynnig cyngor ar asesu ac effaith, gan gynnwys syniadau ar gyfer diwrnodau cyfoethogi a defnyddio gwirfoddolwyr gwasanaethau ariannol yn effeithiol.

Anfonwch neges e-bost atom, i advisoryservice@y-e.org.uk neu ffoniwch ni ar **0300 6660 127**, gan roi syniad i ni am yr hyn rydych chi eisiau ei gyflawni, neu'r hyn mae angen cymorth arnoch ag ef. Byddwn yn ceisio cysylltu â chi i gynnig gwybodaeth a syniadau ymarferol ymhenn dau ddiwrnod gwaith. Wrth anfon neges e-bost, byddai'n fuddiol iawn pe gallech chi gynnwys cymaint o fanylion ag y bo modd am eich cais er mwyn i ni allu eich helpu cyn gynted ag y bo modd. Peidiwch â phoeni os nad ydych chi hyd yn oed yn siŵr beth rydych chi eisiau ei ofyn – rydym ni yma i helpu!

Marc Ansawdd Addysg Ariannol

Y Marc Ansawdd Addysg Ariannol yw'r unig system achredu a gydnabyddir yn eang yn y DU ar gyfer adnoddau addysg ariannol, ac mae ganddo rôl allweddol mewn cefnogi addysgu a dysgu addysg ariannol o ansawdd uchel ledled y DU.

Mae'r Marc Ansawdd wedi'i gynllunio i roi hyder i addysgwyr fod y deunyddiau addysg ariannol maen nhw'n eu defnyddio o'r gwerth addysgol uchaf, yn cynnwys gwybodaeth gywir a chyfoes, yn berthnasol i bobl ifanc, ac yn ennyn eu diddordeb. Gellir gweld holl adnoddau gweithredol y Marc Ansawdd yma: www.young-money.org.uk/resources

CYSYLLTIADAU

Young Enterprise
Coram Campus
41 Brunswick Square
London
WC1N 1AZ

www.young-money.org.uk

Ffôn. 020 7330 9470 / 0845 241 0925
E. info@y-m.org.uk
Dilynwch ni ar Twitter @YoungMoneyEdu

SEC-FWK-WL

Mae Menter yr Ifanc yn elusen gofrestredig.
Rhif cofrestredig 313697

Ymgorfforir yn Lloegr fel Cwmni Cyfyngedig
trwy Warant Rhif. 712260

